

СТРАТЕГІЧНІ ВЕКТОРИ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ ПІД ЧАС ВІЙНИ В КОНТЕКСТІ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

НАТАЛЯ, МЕТЕЛЕНКО¹
ВЛАДИСЛАВ, СУММА²
ВЛАДИСЛАВ, ШАРАПОВ³
АНТОН, СІЛІН⁴

Анотація

Стратегічні пріоритети управління державними фінансами під час війни відображають процеси відбудови України за такими напрямками, як модернізація фізичної інфраструктури в галузях; актуалізація інфраструктури соціальної реабілітації постраждалих від війни; відновлення інфраструктури соціальних закладів; відбудова і реконструкція житлового фонду; відбудова, модернізація і реформування закладів освіти і охорони здоров'я; відновлення і модернізація галузей промисловості на засадах ESG – принципів; відбудова пошкоджених аграрних об'єктів; трендове нарощування промислового потенціалу, зокрема ВПК. Формування сучасних ціннісних пріоритетів управління державними фінансами можуть досліджуватись з різних наукових підходів, включаючи менеджмент, філософію, право, економіку, математику, соціологію та інші галузі. Мета статті – проаналізувати теоретичні та прикладні аспекти сучасних стратегічних пріоритетів управління державними фінансами в контексті повоєнної відбудови України на засадах сучасних трендів індустрії виробництва та принципів ESG. Завдання дослідження: 1) проаналізувати стратегічні напрями фінансування видатків Державного бюджету у 2024 році; 2) виокремити основні елементи трансформації системи соціального захисту у воєнний та повоєнний періоди; 3) оцінити вітчизняний та проаналізувати зарубіжний досвід відбудови інфраструктури, галузей промисловості та ВПК; 4) проаналізувати вектор реформування освіти та сфери охорони здоров'я. Менеджери можуть сформувати нові концептуальні підходи до відбудови України, досліджуючи не тільки управлінський аспект, а і філософські, правові, економічні, фінансові аспекти. Управління та адміністрування за цими напрямками забезпечує комплексність підходів до процесів відбудови та спроможність формувати обґрунтовані стратегії інноваційного розвитку України. Ця тема створює можливість для розвитку міждисциплінарних досліджень, які об'єднують наукові сфери фінансів, економіки, менеджменту, державного управління, філософії та соціології для осучаснення підходів до стратегування, сприяючи створенню теоретичного підґрунтя вирішення глобальних проблем трансформаційної економіки світу та вимірювання їх впливу на сучасне суспільство.

Ключові слова: державні фінанси, інфраструктура та галузі економіки, система соціального захисту, ВПК, державні видатки, освіта, охорона здоров'я.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Слід констатувати, що режим роботи державних фінансів в умовах воєнного стану кардинально відрізняється від звичайного. Так, у мир-

ний час Україна жила за Законом про Державний бюджет; у разі необхідності, зміни стосовно доходів чи видатків бюджету виносилися на розгляд та прийняття у Верховній Раді і приймалися у вигляді закону, що значно затягувалося у часі; аналогічна ситуація відбувалась і з місцевими бюджетами. У воєнний час для перерозподілу коштів у бюджеті рішення парламенту не потрібні, Бюджетний кодекс надає уряду право на власний розсуд розпоряджатися коштами, спрямовуючи їх на найбільш необхідні потреби, на оборону країни. Разом з тим, повномасштабна війна показала, що місцеве самоврядування здатне гідно протистояти будь-яким викликам, у тому числі й у фінансовій сфері. Саме громади сьогодні формують економічний фронт країни. Тобто, Державний бюджет – це один із ключових інструментів економічної політики, здатний як стимулювати чи принаймні підтримувати

Corresponding authors:

¹ Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю. М. Потебні Запорізького національного університету (Запоріжжя, Україна)

E-mail: natalia.metelenko@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6757-3124>

² Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю. М. Потебні Запорізького національного університету (Запоріжжя, Україна)

E-mail: summa@znuiepf.com.ua

ORCID: <http://orcid.org/0009-0004-7014-2271>

³ Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю. М. Потебні Запорізького національного університету (Запоріжжя, Україна)

E-mail: sharapov.vlse@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-0994-955X>

⁴ Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю. М. Потебні Запорізького національного університету (Запоріжжя, Україна)

E-mail: silin@znuiepf.com.ua

ORCID: <http://orcid.org/0009-0007-9583-8330>

зростання, так і навпаки – пригнічувати його чи й провокувати спад.

Під час подолання руйнівних наслідків війни та створення умов для стійкого розвитку України варто спиратися на виважену й обґрунтовану політику державних видатків. До основних напрямків відбудови, які потребуватимуть значної частини бюджетного фінансування, слід віднести такі: відбудова та модернізація фізичної інфраструктури, зокрема транспортної та енергетичної; соціальна реабілітація постраждалих від війни і відновлення соціальних закладів; ремонт і реконструкція житлового фонду; відбудова мережі закладів освіти та охорони здоров'я, оптимізованих для нових потреб, продовження реформ у цих сферах; відновлення та модернізація промислових потужностей, створення робочих місць, підтримка малих та середніх підприємств; відбудова пошкоджених аграрних об'єктів, розмінування та рекультивация земель; розширення виробничих потужностей і державних замовлень для військово-промислового комплексу (Богдан, 2023). Станом на сьогодні, за оцінками Світового банку, близько 80 % короткострокових економічних та гуманітарних потреб України покриватиме державне фінансування; воно поширюватиметься на відновлення державних активів та підтримку приватних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, з яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор

Нова стратегія Національного банку до 2025 року відповідає на зміни, що сталися у світі та в Україні, а також є дорожньою картою, якою НБУ буде керуватись найближчими роками для активізації економічного зростання в Україні (Нацбанк презентував стратегію до 2025 року, 2023; Стратегія національного банку, 2023). Стратегія охоплює декілька основних напрямів, один з них – сприяння відновленню та розвитку економіки, що включає в себе ініціативи з підтримання макростабільності, відновлення кредитування економіки, розвиток ринку фінансових послуг та інфраструктуру ринків капіталу; ще один важливий напрямок – просування «зелених» фінансів і стійкість банківського сектору, окрім цього для НБУ важливим є розвиток інноваційної та безготівкової економіки; розширення частки безготівкових розрахунків та підвищення рівня фінансової інклюзії; інституційний розвиток та операційна досконалість, що передбачає розбудову інституційної спроможності та незалежності

НБУ, цифрову трансформацію та «озеленення» центрального банку. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року визначає п'ять стратегічних напрямів: фінансова стабільність, макроекономічний розвиток, фінансова інклюзія, розвиток фінансових ринків та інноваційний розвиток. Кожен напрям має свої стратегічні цілі та індикатори виконання. У воєнні часи бюджетна політика стає головним інструментом управління фінансовими ресурсами країни в контексті досягнення стратегічних цілей в умовах нестабільності та загроз національній безпеці. Україна, як країна, яка піддалася неспровокованій військовій агресії росії, постає перед складними завданнями та викликами в сфері бюджетного планування, які вимагають ефективного стратегічного розподілу ресурсів на різні пріоритетні сфери, зокрема національну оборону, соціальну підтримку та економічне відновлення (Бюджетна політика України в умовах воєнного стану: виклики та перспективи, 2023). Проблематика ефективності бюджетної політики України була порушена у працях таких вчених як (Ватульов, 2023), Кухарська Г. (Кухарська, 2019), Мейш А., Ільченко О. (Мейш, Ільченко 2019), Чугунов І., Качула С. (Чугунов, Качула, 2019). Одним із ключових викликів бюджетної політики України сьогодні є дефіцит Державного бюджету та державний борг.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття

Дефіцит Державного бюджету на 2024 рік запланований на рівні 20,4 % ВВП. Покриття дефіциту бюджету і його фактичний розмір будуть залежати від кінцевих обсягів військових видатків, інструментів залучення зовнішнього фінансування (кредити/гранти), проведення реструктуризації частини зовнішнього боргу. З огляду на дефіцит внутрішніх ресурсів у виснаженій війною економіці адекватні обсяги зовнішньої допомоги життєво необхідні для успішної відбудови України. Зовнішня допомога у 2024 році буде надходити в економіку такими основними каналами (рис. 1).

Важливим етапом дослідження є визначення стратегічних векторів (напрямів) фінансування за рахунок коштів Державного бюджету з метою формування механізму управління державними фінансами під час війни та у період повоєнної відбудови; удосконалення механізму державно – приватного партнерства; ефективна адаптація міжнародного досвіду відбудови до умов

Рис. 1. Канали надходження зовнішньої допомоги в Україну у 2024 році

України. Урядом України у якості основних джерел фінансування на 2024 рік розглядаються такі: макрофінансова допомога ЄС, МВФ, СБ, уряду США, інших офіційних кредиторів. Головним ризиком є те, що переважна частина цієї суми, співставна з доходами загального фонду державного бюджету, не гарантована. Проте, Україна має домовленості з ЄС у рамках Ukraine Facility на 2024 рік про залучення 9 млрд дол на фінансування дефіциту бюджету; є також програма з МВФ, яка в разі успішного перегляду передбачає залучення 2 млрд дол; обговорюється питання щодо фінансової допомоги з боку США та інших країн G7.

Мета та формування цілей статті (постановка завдання)

Мета статті – проаналізувати теоретичні та прикладні аспекти сучасних стратегічних пріоритетів управління державними фінансами в контексті повоєнної відбудови України на засадах сучасних трендів індустрії виробництва та принципів ESG. **Завдання дослідження:** 1) проаналізувати стратегічні напрями фінансування видатків Державного бюджету у 2024 році; 2) виокремити основні елементи трансформації системи соціального захисту у воєнний та повоєнний періоди; 3) оцінити вітчизняний та проаналізувати зарубіжний досвід відбудови інфраструктури, галузей промисловості та ВПК; 4) проаналізувати вектор реформування освіти та сфери охорони здоров'я.

Методологія дослідження. Актуальні питання управління державними фінансами в контексті відбудови України вирішуються управлінській, філософській, правовій, економічній, фінансовій сферах. Управління та адміністрування за цими напрямками забезпечує комплексність підходів

до процесів відбудови та спроможність будувати обґрунтовані стратегії інноваційного розвитку. Для вирішення поставлених завдань використана низка методів та підходів, а саме: абстрактно-логічний – при визначенні мети і завдань дослідження; аналітико-монографічний – при вивченні літературних джерел, законодавчих та нормативно-правових актів у сфері управління державними фінансами; причинно-наслідковий аналіз – при обґрунтуванні стратегічних векторів управління державними фінансами в контексті відбудови України; ретроспективний аналіз – при розробці пріоритетних завдань в контексті фінансування відновлення України. Інтеграція використовуваних методів та підходів у напрямку отримання комплексного наукового бачення вирішення актуальних питань управління державними фінансами забезпечується шляхом застосування технологій цифровізації при обробці великих масивів даних.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів

Першим ключовим стратегічним вектором управління державними фінансами в контексті відбудови України є фінансування системи соціального захисту та відбудови житла. До 2022 року фінансування державою системи соціального захисту становило 6,7–8,7 % ВВП. Зростання безробіття та мільйони внутрішньо переміщених осіб (далі ВПО) спонукали Уряд збільшити видатки, у 2022 р. вони наблизилися до 10,5 % ВВП. У 2023 році соціальні видатки (за підсумками року) ймовірно залишаться високими – 9,1 % ВВП. Згодом цей показник може знизитися до 8,4–8,5 % завдяки зниженню соці-

альної напруги і через гострі проблеми у сферах інфраструктури та відновлення економіки. Основними елементами трансформації системи соціального захисту в Україні у воєнний та післявоєнний періоди, на нашу думку, повинні бути: збільшення виплат незахищеним категоріям населення (незаможним та ВПО); фінансування допомог, пов'язаних з війною (інвалідам і тим, хто втратив годувальника); започаткування програм з надання пільг і виплат військовослужбовцям та їх сім'ям, виплата пенсій ветеранам війни; видатки на реабілітацію груп населення, які постраждали від війни (сироти, ВПО, особи з інвалідністю); програми, які стимулюватимуть відновлення робочих місць (допомога у зв'язку з переїздом, допомога на облаштування, субсидування зарплат для роботодавців). У світовій практиці виділяють три основні типи заходів з відновлення житлового сектору: підтримка ремонтних робіт для частково пошкоджених житлових приміщень, надання субсидій на оренду житла для домогосподарств та вразливих верств населення, відбудова повністю зруйнованих житлових одиниць. Український уряд має намір використовувати універсальний підхід для субсидування поточного ремонту й реконструкції житла, охоплюючи всі постраждалі домогосподарства – як це відображено в Національному плані відновлення (План відновлення України, 2023). Проте експерти Світового банку наголошують, що з огляду на обмеженість державних ресурсів і значні потреби у відновленні житла необхідно визначити набір критеріїв пріоритетності для інвестицій та субсидій у житловий сектор. Такий підхід дозволить охопити найбільш постраждале населення і підтримати вразливі домогосподарства. Очікується, що іноземні донори візьмуть на себе певну частину зобов'язань щодо реконструкції зруйнованих житлових об'єктів і ремонту частково пошкоджених об'єктів із залученням міжнародних та місцевих підрядників.

Наступний стратегічний вектор управління державними фінансами в частині видатків Державного бюджету 2024 року – відбудова інфраструктури та енергетичного сектору. Пріоритетні завдання щодо відновлення і трансформації транспортної інфраструктури України в середньостроковій перспективі доцільно сформулювати так: відновлення функціональності мережі дорожнього, залізничного та авіаційного сполучення; розширення мережі автомобільних доріг для підтримки ширших заходів реконструкції

в різних секторах; посилення автомобільного та залізничного сполучення в західному напрямку для сприяння інтеграції з ЄС і стійкості транспортних потоків у випадку зривів морського сполучення; трансформація транспортних мереж за стандартами ЄС з безпеки та якості послуг. Досвід Боснії і Герцеговини показує, що реконструкція транспортних шляхів була пріоритетною сферою для іноземних донорів, які виділили на неї 18 % обсягу допомоги. Очікується, що довгострокову стійкість транспортної інфраструктури також підтримають приватні інвестиції і кошти з оплати за користування дорогами (Богдан, 2023). Сьогодні вже зрозуміло, що масштабні інвестиції вимагатимуть розширення та удосконалення механізму державно – приватного партнерства (далі ДПП), для чого слід удосконалювати законодавство і спростити процедури відбору та затвердження проєктів ДПП в рамках програми відбудови України.

До ключових викликів у сфері відновлення і трансформації енергетичного сектору доцільно віднести такі: ремонт пошкоджених потужностей і фінансова підтримка енергетичних підприємств; відбудова зруйнованих електростанцій та систем централізованого опалення із застосуванням сучасних ефективних технологій; диверсифікація поставок газу та інтеграція з європейськими газовими ринками; збільшення потужностей та безпечності атомної енергетики (нові блоки АЕС, нові стандарти безпеки, сталий видобуток урану). Реконструкція енергетичного сектору потребуватиме не лише бюджетного фінансування, а й підтримки іноземних партнерів: грантів, позик, акціонерного капіталу та гарантій. У Боснії і Герцеговині відновлення енергетичної системи було одним з пріоритетів, підтримуваних зовнішніми донорами. Вони спрямували 13,3 % обсягу фінансування на відновлення електростанцій і реконструкцію газорозподільних мереж. Поряд з цим, для успішної відбудови національної енергетики необхідно буде також удосконалювати механізм ДПП і залучати приватний капітал.

Наступний стратегічний вектор управління державними фінансами – фінансування оборони та військово-промислового комплексу (далі ВПК). Після закінчення війни з росією реалістичний прогноз бюджетних асигнувань на оборону та розвиток ВПК становитиме близько 6,5 % ВВП у 2024–2025 рр. Міжнародний досвід засвідчує, що в країнах, які були втягнуті у війну, або які

перебували під постійною загрозою вторгнення, і брали участь у воєнних діях, на оборонні цілі спрямовувалися 4,2 – 7,6 % ВВП бюджетних коштів (табл. 1).

Для зміцнення і розбудови оборонної промисловості план національного відновлення передбачає розробку та реалізацію державних програм розвитку озброєння і модернізації ВПК, зокрема, виробництво бронетехніки, високоточної зброї, літальних апаратів, засобів радіозв'язку, артилерійської, протитанкової і протикорабельної зброї, радіолокаційних систем, боєприпасів, ракет, спеціальних хімічних речовин. Необхідні заходи для модернізації і покращення забезпечення ЗСУ полягають у наступному: створення правових інструментів для ефективного функціонування проєктів ДПП і спільних підприємств в інтересах національної безпеки та оборони; поширення дії закону «Про індустріальні парки» (Закон України «Про індустріальні парки» № 5018-VI в редакції від 17.09.2023) на підприємства ВПК. Також у середньостроковій перспективі важливо забезпечити координацію та гармонізацію державних видатків України на цілі відбудови з програмами іноземних донорів. Зовнішні донори та міжнародні організації повинні за можливості діяти через національні інституції, зміцнювати внутрішні можливості країни та уникати спроб заміщення наявних управлінських структур. Співпраця з національними інституціями і культивування відповідальності українців за результати відбудови власної країни мають забезпечити позитивні наслідки відбудови та стійкість її результатів. Тренди індустрії виробництва у 2024 році – це передусім розвиток технологій, які є рушійною силою для нарощування промислового потенціалу, підвищення кваліфікації робочої сили та створення можливостей для економічного зростання. Сьогодні галузі промисловості України переживають унікальну трансформацію, яка відбувається раз на сторіччя і зумовлена зміною вимог споживачів, викли-

ками на ринку праці, перебудовою ланцюжків постачання, технологічним прогресом та вимогами сталого розвитку (Vorontkova, Kaganov, Metelenko, 2022); Нікітенко, Метеленко, Шапуров, 2022). Для підприємств стратегічних галузей економіки України, зокрема, підприємств ГМК (Метеленко, Шапуров, Попова, Афонов, Петренко, 2022), настав час використовувати найсучасніші інструменти та рішення для оптимізації операцій, підвищення ефективності та забезпечення неперевершеного клієнтського досвіду. Сьогодні від підприємств очікуються формування стратегічного бачення в галузі ESG та реалізація проєктів у галузі захисту навколишнього середовища, запобігання кліматичним змінам, зниження вуглецевого сліду продукції, безаварійної роботи, дотримання принципів корпоративного управління та прав людини. Тому побудова бізнес-моделі економіки України відповідно до принципів сталого розвитку та ESG, створення умов для безпечної та надійної виробничої діяльності дозволить підприємствам бути ефективними без шкоди для майбутнього розвитку. В Україні під час повномасштабної російської агресії, яка розпочалась 24.02.2022 р. і триває дотепер, найбільш вразливою стала соціальна складова ESG (Метеленко, Храпкіна, 2023). Таким чином, інтегруючись у європейське середовище, Україна змушена дбати і про зменшення негативного впливу на довкілля. Перші кроки у сфері сталого розвитку вітчизняний бізнес вже зробив завдяки вивченню досвіду ключових клієнтів у власних сферах діяльності (агробізнес, енергетика, ГМК).

Наступний стратегічний напрям спрямування видатків Державного бюджету 2024 року – фінансування освіти та охорони здоров'я (Як зміниться бюджетне фінансування медицини в Україні у наступному році та які основні напрями видатків, 2023).. Основні завдання з відновлення та реформування освіти в середньостроковій перспективі полягають у такому: відбудова мережі освітніх закладів, оптимізованої для потреб

Таблиця 1 – Країни з найвищим рівнем видатків на оборону, % до ВВП, [1]

Країна	1-й рік	2-й рік	3-й рік	4-й рік	5-й рік	6-й рік	7-й рік	8-й рік	9-й рік	10-й рік	Середнє
Ізраїль, 2000–2009	7,7	7,9	8,8	8,3	7,5	7,5	7,7	7,0	6,8	6,4	7,6
Ємен, 2002–2011	6,8	6,4	5,3	4,9	5,6	6,3	5,5	5,7	4,7	3,6	5,5
Сінгапур, 2000–2009	3,3	5,1	8,6	7,9	5,7	3,1	2,8	2,6	2,2	2,1	4,3
Грузія, 2005–2014	3,3	5,1	8,6	7,9	5,7	3,1	2,8	2,6	2,2	2,1	4,3
США, 2003–2012	3,8	3,9	3,9	3,9	4,0	4,3	4,6	4,7	4,5	4,2	4,2
Україна, 2011–2020	1,0	1,0	1,0	1,7	2,6	2,5	2,5	2,7	2,7	2,9	2,1

учнів та студентів з акцентом на питаннях ефективності; придбання навчальних матеріалів для заміни втрачених та пошкоджених під час війни; відновлення реформ, спрямованих на підвищення якості освіти. Важливим завданням в контексті відбудови є дотримання новітніх стандартів безпеки та сталості. Це означає, що всі пошкоджені заклади мають бути обладнані бомбосховищами та отримати краще обладнання (електронні пристрої). Також пріоритетом є оптимізація мережі навчальних закладів. У регіонах, які суттєво постраждали від війни, відбудова освітньої мережі має відбуватися з урахуванням довгострокових тенденцій руху населення. Державні інвестиції повинні спрямовуватися на нові потреби в конкретних місцях локалізації. Досвід Боснії і Герцеговини свідчить, що міжнародні партнери брали певну участь у відновленні освіти. Їх допомога становила 5 % від її загального обсягу. Очікується, що в Україні іноземна допомога буде важливим джерелом фінансування заходів з енергозбереження, запровадження сучасних стандартів безпеки, сталості та якості освітнього процесу, проте значну частину потреб у відновленні галузі освіти будуть фінансувати органи державної влади України різних рівнів.

Важливими є завдання в процесі відновлення і трансформації сектору охорони здоров'я, які полягають у такому: відбудова й ремонт закладів охорони здоров'я на основі нових технологій ефективності, кліматичної нейтральності та цифровізації послуг; відбудова мережі закладів охорони здоров'я відповідно до нової моделі надання та фінансування медичних послуг за принципом «гроші ходять за пацієнтом». Досвід післявоєнної реконструкції в інших країнах показує, що міжнародні донори не схильні виділяти значні суми на охорону здоров'я. Очевидно, що бюджетний процес в умовах повномасштабної війни є надзвичайно складним завданням. В бюджеті чітко розставлено пріоритети державної політики, де медицина залишається одним з основних. Державний бюджет 2024 року враховує важливі орієнтири майбутньої Української доктрини, ключовим завданням якої в охороні здоров'я є врахування потреби ветеранів і створення можливості універсального доступу до якісної та безоплатної медичної допомоги для всіх українців. Так, на охорону здоров'я у 2024 році державні видатки збільшено на 25,8 млрд грн і становлять 203,4 млрд гривень (Як зміниться бюджетне фінансування медицини в Україні у наступному році та які основні напрями

видатків, 2023). Варто зауважити, що видатки на охорону здоров'я визначено з урахуванням забезпечення основних пріоритетів галузі, продовження реформування системи охорони здоров'я та врахування новацій у цій сфері. Важливим і ключовим напрямом залишається реалізація програми медичних гарантій, на яку передбачено 158,8 млрд грн, що на 16 млрд грн більше ніж у 2023 році. Як бачимо, у період війни Уряд робить усе необхідне для того, щоб потреби у медичних послугах усіх громадян, зокрема військових, було забезпечено. Новацією 2024 року в межах програми медичних гарантій стане доступ родин до безоплатних послуг із застосуванням допоміжних репродуктивних технологій. Звертаємо увагу, що з метою доступності та безоплатності такої послуги для людей за програмою медичних гарантій передбачено 1,5 млрд гривень.

Важливо вже зараз подбати про демографічну ситуацію в нашій державі, яка, як стверджують експерти, є не досить утішною щодо проблем старіння нації. До цього, на жаль, призводять як природні фактори, так і війна. Адже народжуваність в Україні за останні роки значно знизилась, труднощі з настанням природної вагітності є у кожній п'ятій українській парі. Водночас війна поглибила кризу: посилення міграції, а також падіння рівня народжуваності. Від початку війни рівень народжуваності зменшився на 28 %. Вперше запроваджується з 2024 року пілотний проєкт щодо зубопротезування для ветеранів, на який спрямовується близько 750 млн гривень. Це пов'язано, зокрема, з травматизацією на війні і нагальною необхідністю надання відновлювальної стоматологічної допомоги. В умовах повномасштабної війни заклади охорони здоров'я повинні мати безпечні умови під час небезпеки; це важливо, оскільки медична допомога має бути доступною і надаватись незалежно від обставин, а тому в Держбюджеті на 2024 рік передбачено 1 млрд грн для облаштування безпечних умов у закладах охорони здоров'я. Заплановано також розширити напрями централізованої закупівлі державою ліків та медичних виробів для підвищення фінансового захисту пацієнтів, і на це передбачено 9,4 млрд гривень. Надання якісної медичної допомоги потребує оновлення за сучасними вимогами матеріально-технічної бази закладів охорони здоров'я, тому в бюджеті на 2024 рік враховано видатки на централізовану закупівлю високовартісного медичного обладнання в обсязі 2,8 млрд грн, із них 1,6 млрд грн для розбудови

системи високоточної діагностики раку. Війна спричинює й інші виклики, які зумовлюються підвищеними ризиками щодо епідеміологічної ситуації на території України. Для забезпечення прогнозування, виявлення та реагування на спалахи інфекційних та неінфекційних хвороб, надзвичайні ситуації передбачено 4,9 млрд грн на систему громадського здоров'я, зокрема 544,8 млн грн для закупівлі лабораторного обладнання для розбудови мережі центрів контролю та профілактики хвороб. Отже, незважаючи на складну ситуацію в державі у зв'язку з воєнним станом, Уряд вживає всіх можливих заходів для своєчасного забезпечення доступу населення до необхідної медичної допомоги. Це передбачає розвиток медичних послуг для потреб як військових, так і цивільного населення, а також створення доступних та безпечних умов для надання медичних послуг.

Висновок

В умовах воєнного стану всі ресурси мають бути спрямовані для досягнення Перемоги, гарантування безпеки людей, підвищення життєвого рівня українців, а в сфері охорони здоров'я – фінансового захисту пацієнтів і створення умов для доступної та якісної медицини задля віднов-

лення і збереження здоров'я *Незламної української нації*. Формуючи стратегічні вектори управління державними фінансами у період війни в контексті відбудови України, державна бюджетна політика повинна ґрунтуватись на таких стратегічних векторах фінансування з виділенням основних елементів трансформації цих систем на виклики часу: фінансування системи соціального захисту; відбудова інфраструктури, енергетичного сектору, стратегічних галузей національної економіки на принципах ДПП та ESG; фінансування освіти та охорони здоров'я; фінансування оборони та ВПК. Ключовим пріоритетом Державного бюджету 2024 року є фінансування сектору безпеки та оборони, а стратегічним ризиком – є потенційна можливість для покриття дефіциту отримати 41 млрд дол фінансування від партнерів. За результатами дослідження сформульовано ключові тези Державного бюджету 2024 року: 1) усі зібрані в країні кошти витратимуться на оборону; 2) підтримка міжнародних партнерів України залишається життєво необхідною, однак до неї поступово додаються умови з проведення реформ, які є найважливішими завданнями для Уряду на 2024 рік, та перемовини щодо реструктуризації державного боргу України.

Список використаних джерел

- Богдан Т. Війна і державні фінанси: скільки потрібно грошей на відновлення і де їх брати. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/11/3/693382/> (дата звернення: 17.12.2023).
- Нацбанк презентував стратегію до 2025 року. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3249205-nacbank-prezentuvav-strategiu-do-2025-roku.html> (дата звернення: 22.12.2023).
- Стратегія національного банку. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/strategy> (дата звернення 17.12.2023).
- Бюджетна політика України в умовах воєнного стану: виклики та перспективи. URL: [file:///C:/Users/natal/Downloads/5699-6565682705-1-PB%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/natal/Downloads/5699-6565682705-1-PB%20(2).pdf) (дата звернення: 11.12.2023).
- Ватульов А. В. Бюджетний механізм в умовах трансформації економіки. *Ефективна економіка*. 2020. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7908> (дата звернення: 06.12.2023).
- Кухарська Г. З. Бюджетна політика як інструмент розвитку економіки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 7. С. 77–81.
- Мейш А. В., Ільченко О. М. Бюджетна політика України як основа макроекономічної стабільності. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2019. № 3. С. 122–127.
- Чугунов І., Качула С. Державна фінансова політика забезпечення соціального розвитку суспільства. *SCIENTIA-FRUCTUOSA (Вісник Київського національного торговельно-економічного університету)*. 2020. № 130 (2), 87–98.
- План відновлення України. URL: <https://recovery.gov.ua/> (дата звернення: 17.12.2023).
- Закон України «Про індустриальні парки» № 5018-VI в редакції від 17.09.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-17#Text> (дата звернення: 07.01.2024).
- Як зміниться бюджетне фінансування медицини в Україні у наступному році та які основні напрями видатків. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/11/17/706712/> (дата звернення: 17.12.2023).
- Voronkova Valentyna, Kaganov Yuriy, Metelenko Natalia. Formation of digital society and digital man values in the globalization conditions and Industry 4.0. *Humanities studies* : збірник наукових праць / гол. ред. В. Г. Воронкова. Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Випуск 11 (88). 222 с.
- Нікітенко Віталіна, Метеленко Наталя, Шапуров Олександр. Концепція цифрової трансформації як чинник підтримки сталого екологічного, соціального та економічного розвитку. *Humanities studies* : збірник наукових праць / гол. ред. В. Г. Воронкова. Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Випуск 12 (89). С. 142–152.

Метеленко Н. Г., Шапууров О. О., Попова А. О., Афонов Р. П., Петренко О. В. Сучасні тенденції та перспективи розвитку підприємств ГМК як стратегічного ресурсного потенціалу національної економіки. *Промисловий потенціал складних соціально-економічних систем цифрового суспільства: макро-, мезо- та мікрорівень* : колективна монографія / за ред. д. філософ. н., проф. В. Г. Воронкової, д.е.н., проф. Н. Г. Метеленко. Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика». 2022. С. 246–307.

Метеленко Н. Г., Храпкіна В. В. ESG-ризиків та перспективи проектів сталого розвитку в Україні. *Управління розвитком економічного середовища в умовах глобальних трансформацій* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 23–25 травня 2023 року) : УІПА. 2023. 427. С. 39–42.

REFERENCES

Bohdan T. (2023) *Vijna i derzhavni finansy: skil“ky potrebnno hroshej na vidnovlennya i de yix braty* [War and public finances: how much money is needed for reconstruction and where to get it], URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/11/3/693382/> (accessed on 17.12.2023).

Nacbank prezentuvav stratehiyu do 2025 roku (2023) [The National Bank presented the strategy until 2025], URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3249205-nacbank-prezentuvav-strategiu-do-2025-roku.html> (accessed on 22.12.2023).

Stratehiya nacional“noho banku (2023) [Strategy of the national bank], URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/strategy> (accessed on 17.12.2023).

Byudzhetna polityka Ukrainy v umovax voyennoho stanu: vyklyky ta perspektyvy (2023) [Budgetary policy of Ukraine under martial law: challenges and prospects], URL: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/5699> (accessed on 11.12.2023)

Vatul“ov A. V. (2020) *Byudzhetnyj mexanizm v umovax transformaciyi ekonomiky. Efektyvna ekonomika* [The budget mechanism in the conditions of transformation of the economy. Efficient economy], URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7908> (accessed on 06.12.2023).

Kuxars“ka H. Z. (2019), *Byudzhetna polityka yak instrument rozvytku ekonomiky* [Budgetary policy as a tool for economic development], *Investments: practice and experience*, vol 7, pp 77–81.

Mejsh A. V., Il“chenko O. M. (2019), *Byudzhetna polityka Ukrainy yak osnova makroekonomichnoyi stabil“nosti* [Budget policy of Ukraine as the basis of macroeconomic stability], *Bulletin of the Khmelnytskyi National University. Economic sciences*, vol 3, pp 122–127.

Chuhunov I., Kachula S. (2020), *Derzhavna finansova polityka zabezpechennya social“noho rozvytku suspil“stva* [State financial policy of ensuring social development of society], *Bulletin of Kyiv National University of Trade and Economics*. 130 (2). 87–98.

Plan vidnovlennya Ukrainy (2023) [Ukraine recovery plan], URL: <https://recovery.gov.ua/> (accessed on 17.12.2023).

Zakon Ukrainy “Pro industrial“ni parky” № 5018-VI v redakciji vid 17.09.2023 r. (2023) [Law of Ukraine “On Industrial Parks” No. 5018-VI as amended on September 17, 2023], URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/11/17/706712/> (accessed on 17.12.2023).

Yak zminyt“sya byudzhetne finansuvannya medycyny v Ukraini u nastupnomu roci ta yaki osnovni napryamy vydatkiv (2023) [How will the budgetary financing of medicine in Ukraine change next year and what are the main areas of expenditure], URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/11/17/706712/> (accessed on 17.12.2023).

Voronkova V., Kaganov Y., Metelenko N. (2022). *Formuvannya cinnostej cyfrovoho suspil“stva i cyfrovoyi lyudyny v umovax hlobalizaciyi ta Industry 4.0* [Formation of digital society and digital man values in the globalization conditions and Industry 4.0], *Humanities Studies: collection of scientific papers*, vol 11 (88), “Helvetica” Publishing House. 222.

Nikitenko V., Metelenko N., Shapurov O. (2022). *Koncepciya cyfrovoyi transformaciyi yak chynnyk pidtrymky staloho ekolohichnoho, social“noho ta ekonomichnoho rozvytku* [The concept of digital transformation as a factor supporting sustainable ecological, social and economic development], *Humanities Studies: collection of scientific papers*, vol 12 (89), “Helvetica” Publishing House. 142–152.

Metelenko N. H., Shapurov O. O., Popova A. O., Afonov R. P., Petrenko O. V. (2022). *Cuchasni tendenciyi ta perspektyvy rozvytku pidpryyemstv HMK yak stratehichnoho resursnoho potencialu nacional“noyi ekonomiky. Promyslovyj potencial skladnyx social“no-ekonomichnyx system cyfrovoho suspil“stva: makro-, mezo- ta mikroriven”*. Kolektyvna monohrafiya / za red. d.filosof.n., prof. Voronkovoyi V. H., d.e.n., prof. Metelenko N. H. [Current trends and prospects for the development of MMC enterprises as a strategic resource potential of the national economy. Industrial potential of complex socio-economic systems of the digital society: macro-, meso- and micro-level. Collective monograph / edited by Doctor of Philosophy, Prof. Voronkova V. H., Doctor of Economics, prof. Metelenko N. H.], Helvetica Publishing House, Zaporizhzhya, Ukraine.

Metelenko N. H., Храпкіна В. В. (2023), *ESG-ryzyky ta perspektyvy proyektiv staloho rozvytku v Ukraini. Upravlinnya rozvytkom ekonomichnoho sredovyshha v umovax hlobal“nyx transformacij* [ESG risks and prospects

of sustainable development projects in Ukraine. Management of the development of the economic environment in the conditions of global transformations], Materials of the International Scientific and Practical Conference (Kharkov, May 23–25, 2023).39–42.

NATALYA, METELENSKO – Doctor of Economics,
Professor, Academician of AENU, Y. M. Potebnya
Engineering Education and Scientific Institute of Zaporizhzhia National University
(Zaporizhzhia, Ukraine)
E-mail: natalia.metelenko@gmail.com
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6757-3124>

SUMMA, VLADYSLAV – PhD student of specialty 073 Management,
Department of Information Economics, Entrepreneurship and Finance, Y. M. Potebnya
Engineering Education and Scientific Institute of Zaporizhzhia National University
(Zaporizhzhia, Ukraine)
E-mail: summa@znuiepf.com.ua
ORCID: <http://orcid.org/0009-0004-7014-2271>

SHARAPOV, VLADYSLAV – PhD student of specialty 073 Management,
Department of Information Economics, Entrepreneurship and Finance, Y. M. Potebnya
Engineering Education and Scientific Institute of Zaporizhzhia National University
(Zaporizhzhia, Ukraine)
E-mail: sharapov.vlse@gmail.com
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-0994-955X>

SILIN, ANTON – PhD student of specialty 073 Management,
Department of Information Economics, Entrepreneurship and Finance, Y. M. Potebnya
Engineering Education and Scientific Institute of Zaporizhzhia National University
(Zaporizhzhia, Ukraine)
E-mail: silin@znuiepf.com.ua
ORCID: <http://orcid.org/0009-0007-9583-8330>

STRATEGIC VECTORS OF PUBLIC FINANCE MANAGEMENT DURING THE WAR IN THE CONTEXT OF RECONSTRUCTION OF UKRAINE

Abstract

The strategic priorities of the management of state finances during the war reflect the processes of reconstruction of Ukraine in such areas as the modernization of physical infrastructure in industries; actualization of the infrastructure of social rehabilitation of war victims; restoration of the infrastructure of social institutions; restoration and reconstruction of housing stock; reconstruction, modernization and reform of educational and health care institutions; restoration and modernization of industries based on ESG principles; reconstruction of damaged agricultural facilities; trend building of industrial potential, in particular military industry. The formation of modern priorities of public finance management can be studied from various scientific approaches, including management, philosophy, law, economics, mathematics, sociology and other areas. The purpose of the article is to analyze the theoretical and applied aspects of modern strategic priorities of public finance management in the context of the post-war reconstruction of Ukraine on the basis of modern trends in the manufacturing industry and ESG principles. Research objectives: 1) to analyze the strategic directions of financing State Budget expenditures in 2024; 2) identify the main elements of the transformation of the social protection system in the war and post-war periods; 3) evaluate the domestic and analyze the foreign experience of rebuilding the infrastructure, branches of industry and military industry; 4) analyze the reform vector of education and health care. Managers can form new conceptual approaches to the reconstruction of Ukraine, exploring not only the managerial aspect, but also the philosophical, legal, economic, and financial aspects. Management and administration in these directions ensures the complexity of approaches to reconstruction processes and the ability to form sound strategies for the innovative development of Ukraine. This topic creates an opportunity for the development of interdisciplinary research that combines the scientific areas of finance, economics, management, public administration, philosophy and sociology to

modernize approaches to strategizing, contributing to the creation of a theoretical basis for solving global problems of the world's transformational economy and measuring their impact on modern society.

Key words: public finances, infrastructure and economic industries, social protection system, military industry, public expenditures, education, health care.

© The Author(s) 2023

This is an open access article under
the Creative Commons CC BY license

Received date 10.10.2023

Accepted date 15.10.2023

Published date 10.11.2023

How to cite: Наталя Метеленко, Владислав Сумма, Владислав Шарапов, Антон Сілін.

Стратегічні вектори управління державними фінансами під час війни в контексті відбудови України.
Humanities studies: Collection of Scientific Papers / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia : Publishing house
“Helvetica”, 2023. 17 (94). P. 190–199.

doi: <https://doi.org/10.32782/hst-2023-17-94-20>